

Euskal herritartasunaren inguruko korapiloak herri mugimenduetan

Maddalen Epelde Juaristi

*UPV/EHUko Soziologia eta Gizarte Langintza Saileko
irakaslea eta Parte Hartuz Ikerketa Taldeko kidea*

Marina Sagastizabal

*UPV/EHUko Soziologia eta Gizarte Langintza Saileko
irakaslea eta AFIT Antropologia Feminista Ikerketa
Taldeko kidea*

Noemi Bergantiños

Iker Iraola Arretxe

Julen Zabalo Bilbao

*UPV/EHUko Soziologia eta Gizarte Langintza Saileko
irakasleak eta Parte Hartuz Ikerketa Taldeko kideak*

Ez dago euskal herritartasun ofizialik aldarrikatu-ko duen euskal estaturik, baina bai hura lortzeko nazio mugimendu indartsu bat.¹ Egoera horrek hainbat korapilo sortzen du; izan ere, mugimendu horietako aktibistek iritzi eta jarrera ezberdinak erakusten dituzte herritartasunak dituen inplikazioen inguruan hitz egiterakoan.

Pentsatzen dutenera hurbilduko gara, zenbait mugimendu sozialetako (feminismoa, sozioekologia, euskalgintza eta migrazioak eta antiarrazakeria) kideri gai horiez galdetu ostean.

Herritartasunaren adierak

Herritartasuna konplexutasun handiko gaia da, modu batean baino gehiagotan uler daiteke eta. Ikuspuntu administratibo hutsetik begiratuta, estatu bateko kideetasun formala adierazten du, baina identitate mota bat ere izan daiteke, eta hortik dator herritartasuna eta naziotasuna, hitzetan nahiz kontzeptualki, elkarren artean nahastea. Izan ere, estatuak bi kontzeptuok parekatzera jotzen dute: batetik, estatu barruko eskubide eta betebeharrekin dago harremanetan, baina estatuaren identitatea sendotzeko ere balio du. Nahaste horretatik hainbat galdera sortzen dira: nor da eskubideen jabe, administrazioak erabakitako herritarra ala estatu horrekiko nazio sentimendua gordetzen duena? Hori dena nahikoa ez, eta gurean estatu propiorik ez duen nazio baten testuinguruan ulertu behar da gaia. Zerbait berezia eskatu behar zaio euskal herritarra den pertsonari? Zalantzarik gabe, ikuskera objektiboa eta subjektiboa batzen dira gaian.

Ikuspegi objektibotik abiatzen bagara, herritartasuna jabetzari lotuta agertzen zaigu Mendebaldeko historian zehar, herritar gisa kontsideratua izateko jabetza bat izatea beharrezkoa baitzen. Horrenbestez, edonor ezin zitekeen izan 'herritarra', eta biztanleriaren zatirik handiena kategoria horretatik at geratzen zen (nekazariak, emakumeak, esklaboak...). xx. mendearen erdialdean, ongizate estatuaren garapenarekin eta mugimendu sozialen bultzadaz, aurrerapauso bat eman zen, ordea, baldintza horiek zabaldu egin ziren heinean. Une horretan, eskubide sozialetara sarbidea izateko, nazionalitatea, enplegu formala eta familia tradizionalen oinarritutako maskulinitatea agertu ziren baldintza gisa (Alonso 2007). Baina herritartasun eredu hark, berriro ere, subjektu ugari uzten zuen bazterrean. Apurka, ikuskera formal edo objektibo hori zabalduz joan da, baina ez da gai izan biztanleria bere osotasunean 'herritartasunaren' baitan errekonozitzeko.

Ez da ikuskera bakarra, ordea. Ezkerretik beste proposamen batzuk defendatu dira, herritartasuna modu 'justuago' batean

ulertzeko asmoz: herritartasunaren ikuskera subjektiboa litza-teke hori. Ildo horri jarraiki, hainbat aukera irekitzen dira: batzuek eguneroko praktika gisa ulertzen dute herritartasuna; beste batzuek tokiko mailan gertatzen diren harremanetan kokatzen dute, herritartasuna bizi garen lekuan errotzen dela azpimarratuz; edo beste hainbatek herritartasunaren alderdi emozionalari ere ematen diote garrantzia, herritartasuna pertinentzia sentimenduari edota identitate politikoari lotuz (eztabaida horietarako, ikus Purcell 2003, Taylor eta Wilson 2004, Lister 2007, Feixa, Pereira eta Juris 2009, Wood 2013, Islar eta Irgil 2018).

Zer diote Euskal Herriko gizarte mugimenduek herritartasunaren gaiaren inguruan? Nor da euskal herritarra?

Gizarte mugimenduak herritartasuna sortzen

Zer diote, zehatzago, Euskal Herriko gizarte mugimenduek horren guztiaren inguruan? Nor da euskal herritarra? Hainbat kideren iritziak jaso ostean, hona zertzelada batzuk.

Ikuspuntu subjektiboa argia da nazionalitateaz hitz egiten dugunean. Herritartasuna lortzeko baldintza izan daitekeela ulertuta, gizarte mugimenduek diote herritartasun izaera modu irekiagoan ulertu beharko genukeela. Izan ere, nazionalitatea aitortzeaz harago, egunerokotasunean badaude kontuan hartu beharreko beste bide batzuk herritartasun ariketa edo praktika gisa uler daitezkeenak.

Ikuspuntu objektibotik, gizarte mugimenduek sarritan mahaigaineratzen duten adibidea irregularitasun egoeran dauden migratzaileena izaten da: horietariko askok bizi duten sasi-herritartasunaren errealtateari buruzko kritika egiten dute, pertsona horien herritartasun ‘faltsua’ azpimarratuz. Izan ere, betebeharrak ezartzen zaizkie, baina eskubiderik bermatu gabe. Kritika horrek lurraldeko biztanle ororentzat erabateko herritartasuna aitortzea eskatzen du.

Baina, aldi berean, pertsona guztiei herritartasuna (esku-bidea) aitortzeko egin ohi den aldarrikapen horrek tirabirak sortzen ditu. Izan ere, herritarra izatea lortzeko, kontuan hartu beharreko baldintzak (betebeharrak) definitzea eta mugatzea eskatzen da hainbat herri mugimendutako kideren aldetik: zein betebeharrak betetzeak ematen digu aukera komunitate bateko herritar (kontsideratua) izateko?

Badirudi, betekizun horiek aipatzean, komunitateari (nazioari) buruzko balio edo interes kolektiboarekiko kezka bat adierazten ari direla herri mugimenduak. Horien ustez, herritarrei dagokie komunitatea ‘zaintzea’, eta, horretarako, zenbait ‘zeregin’ gauzatu behar dira. Ez da zalantzan jartzen herritartasunerako eskubideak lehen urratsa izan behar duela, jatorrizko eskubide gisa; batzuetan, gainera, hori nahikotzat jotzen da. Baina, era berean, ohikoa da ulertzea, herritartasunerako eskubide horrekin batera, komunitatearekiko konpromisoa ere beharrezkoa dela, herritartasun osoagoa lortzeko bide gisa.

Ekimen soziopolitiko ezberdinetan parte hartzea beharrezkotzat jotzen da, beraz, eta hizkuntza (euskara) erabiltzeko beharra ere aipatzen da beste zenbaitetan, mugimenduaren arabera.

Herritartasuna eta nazio identitatea

Herritartasuna, esan dugun moduan, naziotasunarekin nahastu da eta dimentsio subjektiboari lotzen zaio, aldi berean. Hori gertatzen da ohiko estatu forma gaur egun nazio estatua delako. Nazio estatua lurraldeak antolatzeke estatu forma historikoa da, zeinetan estatuko kideek zerbait partekatzen dutela ulertzen baita, dela ezaugarri komun bat (historia, etnia, hizkuntza, erlijioa...), dela estatua bera garatzeko eta aurrera eramateko borondatea. Partekatze hori nazioa litzateke, eta lotura emozionala emango lioke estatuari, herritartasunak islatzen duen interes komun hitzarmenetik harago. Era horretara, azken mendeetan nagusi izan den estatu forma horrek nahastu egiten ditu, nahita, bi kontzeptuak, estatua

eta nazioa (objektiboa eta subjektiboa); ondorioz, ez ditugu ondo bereizten horien arteko mugak, noiz ari garen estatuaz (administrazioaz) eta noiz nazioaz (komunitateaz), alegia.

Arazoa da munduan oso leku gutxitan gertatzen dela batuketara hori ehuneko ehunean, eta azken hamarkadetakoa migrazio globalekin, are gutxiago. Ohikoena nazio aniztasuna duten estatuak egotea bada, imajina dezakegu nazio-estatu formak hamaika arazo eta nazio gatazka sortzen dituela, eta Euskal Herria horren adibide argia da. Izan ere, Euskal Herrian 1) herritar guztiek ez dute partekatzen estatuen (Espainiaren eta Frantziaren) nazio sentimendua; 2) baina euskal herritar guztiek ere ez dute partekatzen nazio sentimendu bera; eta 3) ezkerreko ikuspuntu batetik, herritar guztiek ez diote erakusten atxikimendu garbirik administrazioari, herritarrenak ez diren beste interes batzuen pean ari delako.

Baina, herritartasunak nazio identitatea islatu behar du? Erantzun logikoa ezetza dela pentsa liteke, lurralde bateko herritarrek ez baitute zertan nazio bera partekatu; baina egia da herritartasuna administrazioari bakarrik lotzen bazaio (objektiboa), lotura emozionalik gabe uzten duela estatua (subjektiboa): zer dira sinboloak edo nazioarteko selekzioen kirola emoziorik gabe? Ez da gai hutsala, eta, horregatik, nazio-estatu klasikoan herritartasunari dagozkion ezaugarriak naziotasunarekin batera doaz, hau da, nazio atxikimenduari loturik. Zergak, adibidez, 'gusturago' ordaintzen dira zerga horiekin norberaren estatu hobia (justuagoa, inklusiboagoa, 'handiagoa') eraikitzen ari dela uste bada. Baina, gainera, herritartasun administratiboak berak ezin du osagai kulturala eta nazionala ekidin: zein hizkuntza erabiliko da? Zein izango dira ikurrak? Zein lurralderi eragingo dio?

Nahastearen ondorioz, estatuak esleitutako herritartasunari 'naziotasun' deitu ohi zaio (eta nazionalitate hori lortzeko prozesuari, modu adierazgarrian, 'naturalizazio'). Ildo horri jarraiki, naziotasuna herritartasuna lortzeko baldintzen multzoa izango litzateke, Europa mailan, bederen, herritartasunera sarbidea izateko baldintza nazioko kideztat hartua izatea

baita. Baldintza horiek irekiagoak edo itxiagoak izan litezke, baina, edonola ere, estatuek nazioari loturiko baldintza horiek ipintzen dituzte herritartasuna lortzeko. Horrela uler daiteke, adibidez, estatuek, migratzaileen jatorriaren arabera, herritartasuna lortzeko traba gogorragoak edo malguagoak izatea (sakontzeko, ikus Triandafyllidou 2001, Gil Araujo 2006).

Gizarte mugimenduak, herritartasuna eta migrazioak

Gaiak duen konplexutasuna areagotu egiten da migrazioak jokoan sartzen direnean, bestetasuna edo ‘alteritatea’ mahai gainean modu gordinen jartzen baita. Izan ere, nazioak harreman zuzena du alteritatearekin, bestetasunarekin. Nazio sub-

jektuaren definizioan (nor gara gu?) funtsezko egitekoa betetzen du ‘besteak’, naziokidetzat definitzen ez denak, alegia (noren aurrean gara gu?, nor ez garelako bagara gu?). Hori xe bera gertatzen da identitate politiko guztiekin (non ‘gua’ definitzeko, ezinbestekoa den ‘bestearen’ existentzia), baina nazio identitatearen gaian garrantzi berezia hartzen du. Bestetasunaren eraikuntza prozesu horretan, migratzailea puntu

Nazioak eta nazio
identitateak
migratzailearekiko
garatzen duen ikuspegia
eremu aproposa da
nazio identitate horren
atzean topa dezakegun
nazioaren ideian
sakontzeko

problematikoan kokatzen da; izan ere, ez da (guztiz) bertakoa, baina ezta ‘kanpoan’ dagoen atzerritar hutsa ere. Bertakotasunaren eta kanpotartasunaren artean kokatzen da, nolabait, izate eta ez-izate sozialaren artean, nahi bada (sakontzeko, ikus Gil Araujo 2006, Sayad 2011).

Nazioak edo nazio identitateak migratzailearekiko garatzen duen ikuspegia, beraz, eremu aproposa da nazio identitate horren atzean topa dezakegun nazioaren ideian sakontzeko;

hots, nazioaren definizio itxi edo ireki bat gailentzen ote den jakiteko. Irekia edo itxia, adibidez, naziotzat hartzen den lurraldera iritsi diren etorri berrientzat, migratzaileentzat. Euskal Herriaren kasuan, gaia modu desberdinean lantzen dute bertan diharduten nazionalismoek: estatudun nazionalismo espainiarrak eta frantziarrak, batetik, eta estaturik ez duen euskal nazionalismoak edo abertzaletasunak, bestetik. Lehenek dagoeneko azaldu dugun herritartasun ofizial eta administratiboari loturik garatzen dute nazio identitatearen eta migrazioen arteko lotura, 'nazionalista' gisa agertu behar izanik gabe. Abertzaletasunak, ordea, diskurtsoaren edota estatu mailarik ez duten erakundeek ahalmenetik garatzen du bere posizioa.

Problematika horrek guztiak gizarte mugimenduei ere eragiten die; izan ere, indar gehiagoz edo gutxiagoz (gaiari lehentasuna aitortuz edo, aitzitik, berori alboratuz), herri mugimendu orok jarduten du nazio bat bultzatuz edo, gutxienez, erreproduzitzen. Estatuak eta nazioak bat egiten dutenean harreman hori ezkutuan gera badaiteke ere, biak bat ez datozen kasuetan tentsioak agerikoagoak dira, eta horixe gertatzen da Euskal Herrian.

Baina, nazio gatazkaz gain, eta migrazio globalek eraginik, 1990eko hamarkadatik aurrera, gizarte zientzietako ikerketan kulturak leku zentrala eskuratu zuen: multikulturalismoa eta kulturartekotasuna kontzeptu garrantzitsu bilakatu ziren.² Eztabaida horretan, botere maila desberdina zuten taldeen arteko harremanek nolakoak izan beharko luketen hausnartzen zen (jatorri etnikoaren arabera, adibidez).

Gure ikerlanean Euskal Herriko mugimendu sozialak aztertzean, tentsio horiek azaldu dira migrazioa, nazioa eta herritartasuna harremanetan jartzerakoan. Batetik, eskubideen dimentsioa azpimarratzeko nahia eta gogoazaldu da. Horren arabera, herritartasuna oinarritzko eskubideetarako sarbidea denez, herritartasun unibertsalaren aldeko jarrera bultzatzen dute mugimendu sozialek, lurraldean bizi diren herrikideek kasuan, bederen. Baina asmo eta gogo horrek, bestetik, nazioaren ideia ezinbestean mugatuarekin (lurraldez mugatua,

esan nahi baita) elkarlanean aritu behar du, eta, burututako elkarrizketetan ikusi ahal izan dugunez, kultur aniztasunari eta euskarari loturiko gaiak garrantzitsuak suertatu dira arlo horretan. Bertan agertzen zaizkigu tentsio nagusiak.

Kultur aniztasunari dagokionez, kontuan izan behar dugu horren kudeaketan ere botere harremanen eragina zentrala dela, maiz modu ezkutuan geratu arren. Esaterako, estatuaren eta nazioaren arteko gatazkarik ez dagoen testuinguruetan, eta kultura nagusia hegemonikoa denean, ez da zalantzan ipintzen aniztasunaren onarpena 'nondik' egiten den. Hau da, ez da eztabaidagai jartzen onarpena egiten duen talde hegemonikoa zein den. Galfarsorok (2012) dioenez, Ingalaterrako kasuan, multikulturalismoari buruzko eztabaida ez da britainiarrei edo ingelesei buruzkoa, gutxiengoei buruzkoa baiziki.

Euskal Herrian, ordea, ezin da eskema hori errepikatu. Batetik, nazioak eta estatuak ez dute bat egiten (nazio gatazka dago, aitzitik); eta, bestetik, 'gehiengo kulturala' ez dagokie euskaldunei (edo, bederen, auzia ez dago argi). Horrek, bada, tentsioa eragiten du Euskal Herriko mugimendu sozialetan, kultur aniztasunaren gaian, eta berori euskarari loturik garatzen da bereziki.

Herritartasuna eta euskara

Aniztasun kulturala kudeatzeko ereduak talde kulturalen arteko harremana aztergai badute ere, hartu-eman horiek zein hizkuntzatan garatu behar diren auzi garrantzitsua da. Euskal Herriaren kasuan, noski, euskara zentrala izan da eztabaida horretan. Izan ere, euskara hizkuntza gutxitua dela kontuan hartuta, etorri berrien 'onarpena' harrera gizartetik egiten denean (migrazioei buruzko ohiko terminologia erabiliz), nolakoa da Euskal Herriko harrera gizartea hizkuntzari dagokionez? Harrera hori euskaraz egiten da? Talde kultural desberdinen arteko lotura eta kohesio hizkuntza euskara al da?

Gai honetan, nahiaren (edo proiektuaren) eta errealitate soziolinguistiko gordinaren arteko aldea handia da, eta

egoera horrek hainbat tentsio jartzen ditu mahaiaren gainean. Lurralde zehatz batzuetan eta eremu sozial batzuetan izan ezik, 'euskal kultur aniztasunik' (hots, euskaratik abiatutako multikulturalismorik) ez dagoenez, gaia etengabe landu eta problematizatu behar dute gizarte mugimenduek. Gainera, mugimendu horietako asko euskaldunak dira euren funtzionamenduan, eta horrek sentsibiltate eta asmo zehatzak sortzen ditu. Zentzu horretan, kultur aniztasuna eta euskara mugimendu sozialetatik lotzen dituzten ekimenak ugariak dira Euskal Herrian, *Euskal Herria Hamaika Kolore* eta *Gora Gasteiz!* moduko ekimenek erakusten duten moduan.

Irtenbideak ez dira errazak, eta zein hizkuntza erabili gai arantzatsu bihurtzen da askotan Euskal Herrian. Zer egin momentu batean kide guztiek ez badakite euskaraz? Batzuek komunikatzeko gaitasuna lehenesten dute; besteek euskaraz egiteko eskubidea aldarrikatzen dute; eta badira euskarari aitortu behar zaion balio politikoa aldarrikatzen dutenak ere, ekologiarekin edo feminismoarekin egiten den bezala. Herri mugimenduetako kideekin herritartasunaz eta euskararen inguruan mintzatu garenean, bada, korapiloak ez dira falta izan. Galdera bat geratzen da airean: zer arrazoi du migra-tzaile batek euskara ikasteko?

Formalki edo dimentsio objektibotik begiratuta, imajina dezakegu pertsona batek euskara ikasteko aukera planteatzen duenean, ea herritartasun osoa lortzeko ateak irekiko dizkion pentsatzen ari dela. Ez dago halakorik, noski. Herritar oso izateko, nazionalitate frantsesa edo espainiarra behar da, eta hor hizkuntza eskakizuna elebakarra da: frantsesa edo espainiera.

Errealitatea bestelakoa da, ordea, maila subjektibotik planteatuta. Izan ere, euskararen erabilera altua den inguruetan, euskarak komunikatzeko eta baita komunitatearen parte sentitzeko ere balio lezake. Bultzada subjektibo hori, alabaina, nekez sortuko da euskararen erabilera hain nabaria ez denean.³ Euskararekiko aldeko sentimendua erakutsi arren, benetan zaila da migratzaile batek halako eremuetan euskara

ikastea, are gehiago herri mugimenduetan eurretan ere gaztelania edo frantsesa nagusi direnean. Etorri berritan bertako hizkuntza ikasi beharra dago; baina hizkuntza bat baino gehiago egonda, nondik hasi?

Ikasteko hautuaz gain, euskararen inguruko jarrera ere hartu behar du etorkinak, eta, eremu batzuetan, euskara gatazka gisa bizi daiteke. Euskara ez da komunikazio kontu bat bakarrik; aitzitik, nazio auzia dagoen neurrian, euskaraz egitea, edo euskararen alde egotea gutxienez, hautu politiko bihurtzen da, eta migratzaileari gatazka horren aurrean kokatzea eskatzen zaio. Eguneroko bizitza gatazka bilaka daiteke, lehen hitza euskaraz egiteak politikoki posizio bat hartzea esan nahi baitu, eta horrek deserosotasuna sor dezake.

Baina, beste aldetik, hautu politiko izanda ere, euskara ez da hizkuntza nagusia, eta horrek muga sortzen du komunikazioan. Alde biak zaindu nahi badira, beraz, beharrezkoa da zubi lana egitea: euskara erdigunean egotea eta euskaraz ez dakitenekin lan egitea aldi berean. Baina nola? Esperientzia praktikoak ez zaizkigu falta, eta horietako bat Euskal Herriko Bilgune Feministaren estrategia da, adibidez. Hautu politikoa feminismoa euskaraz egitea da, eta horrek hainbat espaziotan euskararen garrantziaz kontzientzia hartzea ahalbidetu du, eta, era berean, komunikazio gaiari aurre egiteko, praktika batzuk martxan jartzea ere bai.

Adibide modura, 'xuxurlariak' aipatuko ditugu: gaztelaniaren nagusitasunari aurre egiten saiatzeko mugimendu feministan garatutako praktika, alegia. Xuxurlariek euskaratik gaztelaniara (edo frantsesera, edo ingelesera, besteak beste) itzulitako hitzak belarrira xuxurlatuko dituzte mugimenduaren ekimenetan. Praktika horrek euskarari garrantzia ematea ahalbidetzen du eta, aldi berean, desberdinen arteko aliantzen eta elkarlanaren aukera bermatzen du, ez tirabirarik eta kontraesanik gabe.

Alde batetik, xuxurlarien erabilerak ez du hizkuntzaren arazoa konpontzen, ez du ekarriko guztiontzat euskara ikasteko eskubidea bermatuta izatea, adibidez. Hortaz, ezinbestekoa

da, komunikatzeko estrategia izateaz gain, eduki politikoz janztea (euskara ikasteko doakotasuna aldarrikatuz, edota migratzaileei euskarazko sozializazioa bermatuz, besteak beste). Bestetik, xuxurlarien erabilerak mugak ditu praktikan ere: bilera txikietan oso eraginkorra izan daiteke; ez, ordea, espazio handietan (zarata eragiten baitu, elkar ulertzeko aukera oztopatzeraino).

Hala eta guztiz ere, euskara xuxurlarien bitartez elkar ezagutzeko aitzakia bilakatzen da, gure herriari buruz gehiago jakiteko, beste herriez eta hizkuntzez ere gehiago jakiteko: norberaren lehen hizkuntza zein den, zer hizkuntzatan ikasi dugun, bizi garen... Elkarren

arteko konplizitateak eraikitze lagungarria da, bereziki, xuxurlarien lana. Gandariasek (2017: 102) azpimarratu bezala, ez da nahikoa elkarrekin egotea, beharrezkoa baita hurbileko espazioak sortzea gure artean ezagutzeko, eta intimitatearen politika gisa definitu du praktika hori.

Gainera, aurretik aipatutako deserosotasunak gainditzeko, espazio edo ekimen handietan bat-bateko itzulpengintza erabili da. Itzultzaileak ezinbestekoak bilakatu dira hainbat mugimendu sozialetan. Hamaika ekitaldi posible egin dute; bi esanguratsu aipatzearren: Euskal Herriko Topaketa Feministak (Durango, 2019) eta Emaginek antolatutako (Ez)Amatasunak Jardunaldiak (Donostia, 2022).

Bi praktika horiek desberdinen arteko elkarlana ahalbidetzen dute, ez soilik migratuen eta bertakoen artean, baita belaunaldien artean ere: euskaldundutako gazteen eta euskaldundu ez diren pertsona nagusien artean, adibidez. Baina, praktika horiek guztiak martxan jarrita ere, mugak,

Euskara ez da komunikazio kontu bat bakarrik; aitzitik, nazio auzia dagoen neurrian, euskaraz egitea, edo euskararen alde egotea gutxienez, hautu politiko bihurtzen da, eta migratzaileari gatazka horren aurrean kokatzea eskatzen zaio

kontraesanak eta kritikak egon badaude; horren adibide argia da, ‘xuxurlariak’ eta itzultzaileak izanagatik ere, Euskal Herriko Topaketa Feministetan euskararen erabilera edo presentzia eskasagatik izandako salaketak: hizkuntza kolonialean dekolonizatzen ahal gara?⁴

Ondorioak

Lehen hurbilpen batean, joera dago herritartasuna zerbait finko eta mugiezin modura ulertzeko: herritartasuna estatuek ezartzen dute, baldintza zurrunetan oinarrituta. Baina, errealitatean, herritartasuna denboran zehar aldatu den kontzeptua dugu, modu desberdinean uler daitekeena interesen arabera. Herritartasun ‘objektibo’ deitu diogu administrazioak ezarritakoari, arau edo baldintzen bidez garatua, baina argi utzita arau eta baldintza horiek aldatuz joan direla denboran zehar: objektibotasunaren oinarria aldatuz doa, beraz. Eta, bestalde, herritartasun ‘subjektibo’ deitu diogu, administrazioetik at, gizarte mugimenduek garatu nahi dutenari, arau zurrunez gain bestelako balioak ere aintzat hartzen dituztenak.

Euskal Herriko gizarte mugimenduek, halako mugimenduetan ohikoa denez, ‘urrun’ ikusten dute herritartasun objektiboa, estatuen kontua den heinean. Euren praktika, aldiz, herritartasun subjektiboaren ildotik doa: kritikoa, gizarte problematikan inplikaturik, parte hartzailea... Nazio auziak, gainera, urruntasun hori areagotzen du, eta, subjektibotasun horretatik, gai dira ondo definitu gabeko euskal herritartasun hipotetikoa edukiz betetzen saiatzeko.

Euskararen gaiak ondo islatzen du ikuspuntu subjektiboaren eta objektiboaren problematika: ikuspuntu objektibo batetik, komunikazio tresna gisa, gehienetan ez da heltzen ‘komunikazio hizkuntza’ nagusi izatera. Baina, ikuspuntu subjektibo batetik, euskara erreibindikazio ere bada, beste aldarrikapen sozialen ondoan. Bi ikuspuntuen arteko talka gainditzeko alternatibak pentsatu behar dira, eta ‘xuxurlariena’, ikusi dugun moduan, horietako bat da.

Xuxurlariaren formulak euskararen garrantzia indartzen du, askotan ohikoa den euskararen ezezagutza baztertu gabe. Euskararekiko konpromiso etikoa gogoratzen du, baina ez dakienari ateak itxi gabe. Hortik aurrera, hainbat galdera egiteko aukera irekitzen da, batez ere ea behin-behineko irtenbidea den ala denboran mantenduko ote den. Hau da, ea euskaraz ez dakitenek ikasteko konpromisoa hartu behar duten; eta, aldi berean, ea mugimenduek ere konpromiso hori egingarria izateko baldintzak borrokatuko dituzten. 🌸

Oharrak

1. Artikulu hau *Nuevas solidaridades, reciprocidades y alianzas: la emergencia de espacios colaborativos de participación política y redefinición de la ciudadanía* izeneko ikerketa proiektutik eratorria izan da (Ekonomia, Industria eta Lehiakortasun Ministerioa, MINECO I+D+i: CSO2017-82903-R, 2018-2022).
2. Migrazioei lotutako kultur aniztasunaren kudeaketari buruzko ereduak eta ikuspegiak ugariak eta eztabaidatuak dira (sakontzeko, ikus Galfarsoro 2012, López Sala 2005).
3. Are, euskararen erabilera handia den eremuetan ere gauza bera gerta daitekeela ahaztu gabe, eremu orotan euskaraz bizitzea zaila baita.
4. www.argia.eus/albiste/hizkuntza-kolonialean-dekolonizatzen-ahal-gara

Bibliografia

- Alonso, Luis Enrique (2007): *La crisis de la ciudadanía laboral*, Barcelona, Anthropos.
- Feixa, Carles; Pereira, Inés; Juris, Jeffrey S. (2009): 'Global citizenship and the 'New, new' social movements: Iberian connections', *Young* 17(4), 421-442. doi: 10.1177/110330880901700405.
- Galfarsoro, Imanol (2012): 'Kulturaniztasuna eta nazionalismoa: identitatearen politikak versus politikaren identitatea', *Hausnart* 1, 26-55.
- Gandarias, Itziar (2017): 'Aliantzak, aniztasuna eta horien arteko elkar-guneak', *JAKIN* 222, 92-106.
- Gil Araujo, Sandra (2006): *Las argucias de la integración. Construcción nacional y gobierno de lo social a través de las políticas de integración de inmigrantes. Los casos de Cataluña y Madrid*. Doktorego tesia. Madrilgo Unibertsitate Konplutentsea.

- Islar, Mine; Irgil, Ezgi (2018): 'Grassroots practices of citizenship and politicization in the urban: The case of right to the city initiatives in Barcelona' *Citizenship Studies* 22(5), 491-506. doi: 10.1080/13621025.2018.1477919.
- López Sala, Ana María (2005): *Inmigrantes y Estados. La respuesta política ante la cuestión migratoria*, Bartzelona, Anthropos.
- Lister, Ruth (2007): 'Inclusive citizenship: Realizing the potential', *Citizenship Studies* 11(1), 49-61. doi: 10.1080/13621020601099856.
- Purcell, Mark (2003): 'Citizenship and the right to the global city: Re-imagining the capitalist world order', *International Journal of Urban and Regional Research* 27(3), 564-590. doi: 10.1111/1468-2427.00467.
- Reimóndez, María (2014): 'Interseccionalidad a medias', *Pikara Magazine* (www.pikaramagazine.com/2014/12/interseccionalidad-a-medias).
- Sayad, Abdelmalek (2011): *La doble ausencia. De las ilusiones del emigrado a los padecimientos del inmigrado*, Bartzelona, Anthropos.
- Taylor, Lucy; Wilson, Fiona (2004): 'The messiness of everyday life: Exploring key themes in Latin American citizenship studies introduction', *Bulletin of Latin American Research* 23(2), 154-164. doi: 10.1111/j.1470-9856.2004.00101.x.
- Triandafyllidou, Anna (2001): *Immigrants and National Identity in Europe*, Londres, Routledge.
- Wood, Bronwyn Elisabeth (2013): 'Young people's emotional geographies of citizenship participation: Spatial and relational insights', *Emotion, Space and Society* 9, 50-58. doi: 10.1016/j.emospa.2013.02.004.